

27 Haziran 2010

KIBRIS GAZETESİ

BİR İNSAN HAKKI OLARAK VATANDAŞLIK VE KIBRISLI TÜRKLER

Prof.Dr. Turgut Turhan (DAÜ Hukuk Fakültesi)

Bir insan hakkı olarak vatandaşlık ve Kıbrıslı türkler

Prof.Dr. Turgut Turhan
(DAÜ Hukuk Fakültesi)

Pazar 27 Haziran 2010

Güncel vatandaşlık hukuku teorisi, "vatandaşlık (uyruklu, yurttaşlık)" kavramının "gerçek kişileri devlete bağlayan hukuki bir bağ" olarak verilen geleneksel tanımına bağlı kalmaya devam etmekte ve bu bağın hukuki niteliğini "devletle kişi arasında kurulan bir kamu hukuku statüsü" olarak açıklamaktadır. Vatandaşlık kavramı bu tanım ve içerik açısından ele alındığında, güncel vatandaşlık hukukunun, vatandaşlığın " maddi içeriği" , bir başka deyişle "vatandaşlık kişiliği" veya "vatandaşlık ve kimlik ilişkisi" üzerinde durmadığı açıktır. Nitekim ünlü düşünür Habermas da, " vatandaşlığın kavramsal olarak ulusal kimlikle asla bağı olmamıştır" derken dile getirmek istediği gerçek buydu. Aynı şekilde, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası md.66 da " Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür" derken aynı gerçekten ifade etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesin etnik köken olarak Türk olmadığı, ancak Türkiye Cumhuriyeti devletine bağlı olduğu açıktır ve kast edilen de bu gerçektir.

Hukuki anlamda vatandaşlık kavramının vatandaşlığın maddi içeriği ile, yani kimlik ve vatandaşlık ilişkisi üzerinde durmaması, insan hakları teorisi ve uygulaması bakımından da aynen benimsenmiştir. Güncel insan hakları hukuku, ırk, dil, din, etnik köken ayırımı yapılmaksızın, herkesin temel insan haklarından yararlanmasını öngörür. Bu açıdan bakıldığında, insan, vatandaş olup olmadığına bakılmaksızın, insan olmak sıfatıyla insan haklarından yararlanma hakkına sahiptir. Hatta vatansız olması bile bu hakkını ortadan kaldırmaz.

Ancak bu gerçeklere rağmen, uluslararası insan hakları metinlerine bakıldığında, vatandaşlık konusuyla ilgili doğrudan veya dolaylı düzenlemelerin yer aldığı görülmektedir. Açık ki, bunun nedeni, insan haklarından yararlanmanın şartının vatandaş olunması değil, tam tersine, bizzat vatandaşlık hakkının kendisinin veya vatandaşlığa bağlı olarak doğan diğer bazı temel hak ve özgürlüklerin birer insan hakkı olarak güvence altına alınmak istenmesidir. Nitekim, "İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB)" md. 15, herkesin insan olma sıfatıyla bir vatandaşlık hakkına sahip olduğunu hükme bağlamıştır. Aynı ilke, farklı bir düzenleniş şekli ile Birleşmiş Milletler'in öncülüğünde hazırlanan "Temel Haklar ve Siyasi haklar Sözleşmesi (THSH)" md. 24 de yer almıştır. Temel bir insan hakkı olan vatandaşlık hakkına bağlı olarak ortaya çıkan "ülkeye kabul zorunluluğu" ve "sınır dışı edilme yasağı" nın de hem bu iki temel metinde, hem de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ek IV. Protokolde yer aldığı görülmektedir (İHEB, md.13; THSH, md.12/4; Protokol md.3/1).

KKTC vatandaşlığının da, tüm diğer devletler gibi, vatandaşlık kavramının içe dönük yüzünü oluşturan ülkeye kabul zorunluluğu ve sınır dışı edilmeme haklarını gerçekleştirdiği açıktır(An.md.21/3,4).Ancak KKTC

vatandaşlığının uluslararası anlamda işlevini tam anlamıyla yerine getiren bir vatandaşlık olup olmadığı ve dolayısıyla KKTC'nin kendi vatandaşlarına uluslararası ortamda, vatandaşlığın dışa dönük yüzünü oluşturan "diplomatik himaye"yi sağlayıp sağlamadığı tartışılabilir bir konudur. Tahmin edilebileceği gibi bu tartışmanın temel nedeni de KKTC devletinin uluslararası alanda tanınmamış bir devlet olmasından kaynaklanmaktadır.

Aslında, uluslararası hukuk, siyasi yapılanmaların birer devlet olarak nitelendirilebilmeleri için "tanıma" adı verilen işlemin gerçekleşmesini şart koşmamaktadır. Bir ülkenin, insan unsurunun ve bu ülke üzerindeki insan unsuru üzerinde etkin ve sürekli denetim yapan egemen ve bağımsız bir hükümeti varlığı, siyasi yapılanmaların devlet sayılması ve bir uluslararası hukuk kişisi sayılması için yeterlidir. Bu anlamda tanıma bir kurucu işlem değil, diplomatik ilişkiler kurulduğunu gösteren bir açıklayıcı işlemdir. Bu açıdan bakıldığında, beğenilse de beğenilme de, KKTC'nin devlet olmanın bütün unsurlarına sahip bir siyasi yapılanma olduğu ortadadır. Ancak BM kararları, KKTC'nin uluslararası bir hukuki kişiliğe sahip olduğunu kabul etmemekte, adadaki uluslararası kişiliğe sahip tek devlet olarak Kıbrıs Cumhuriyeti'ni görmekte ve dolayısıyla, KKTC'nin tanınmasını da yasaklamaktadır. Durum böyle olduğunda, KKTC vatandaşlığının uluslararası alanda henüz işlevsel bir vatandaşlık haline gelmediğini ve dolayısıyla vatandaşlık kavramının içe dönük gereklerini yerine getirerek Kıbrıslı Türklerin KKTC tarafından ihlal edilebilecek insan haklarını korumaya yardımcı olduğunu; ancak bu vatandaşlığın, vatandaşlık kavramının uluslararası yüzünün bir gereği olan "diplomatik himaye" sağlamaktan henüz çok uzak olduğunu söylemek mümkündür. KKTC vatandaşlığının bu eksikliğini ise, Kıbrıslı Türkleri, vatandaşlık kavramının özünde olması gereken insan haklarının uluslararası düzeyde korunmasından yoksun bıraktığı ortadadır. Bir çok Kıbrıslı Türkün, içlerinden gelmeseyse de, Kıbrıs Cumhuriyeti vatandaşlığının üzerinde somutlaştığı bir belgeye sahip olmak için verdiği uğraş bundan değil midir?

Kanımızca, son olarak üzerinde durulması gereken bir nokta da şudur: Kıbrıslı Türklerin devletleşme süreci, yani KKTC'ne giden yol dikkatle incelendiğinde, daha Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi evresinde zorunlu olarak bir Vatandaşlık Yasası yaparak yürürlüğe koydukları görülür. 3/1975 sayılı bu yasa, mevcut siyasi örgütlenmenin Kıbrıs Cumhuriyeti'ne alternatif bir devlet olarak görülmediği bu yıllar içinde, Kıbrıs Cumhuriyeti Vatandaşlık Yasasına tamamen sadık kalınarak hazırlanmış bir yasa idi. Aynı yasa, Kıbrıslı Türklerin, ileride kurulmasını özledikleri Federal Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Türk Federe devleti ayağını oluşturarak Rumları bekledikleri Kıbrıs Türk Federe Devleti döneminde de yürürlükte kalmıştır. Ancak Rumlardan federal bir yeni cumhuriyet kurma yönünde olumlu bir sinyal alamayan Türkler, sonunda KKTC ni kurmuşlar ve "ulus devlet" modelini esas alarak hazırlanmış bulunan Türk Vatandaşlığı Yasasından esinlenerek 25/1993 sayılı KKTC Yurttaşlık Yasasını hazırlamışlardır. Bu gün gelinen nokta ise yine Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi evresidir. Türk tarafı vatandaşlık açısından her şeyi yapmış ve yine Rumları beklemektedir! Kıbrıslı Türklerin vatandaşlık bağından kaynaklanan insan haklarının uluslararası düzeyde korunması için dünya daha ne kadar bekleyecektir?